

ÇİRAQ KİMİ İŞIQ SAÇIR



Qazanfar KAZIMOV,
filologiya elmləri doktoru,
professor
Əməkdar elm xadimi

(İki il)

Əlyar müəllim! Mən elə bilirdim ki, Siz məndən bir neçə yaş böyüksünüz. Çünki tanış olduğumuz ilk dövrdən Sizi san-ballı, qüdrətli alimlər cərgəsində görmüşdüm. Görmüşdüm ki, akademik Həmid Araslıdan sonrakı dövrdə bizim klassik ədəbiyyat nümunələrinin tapılmasında, transliterasiya, tərtib, şərh və çapı sahəsində böyük xidmətləriniz var. Təkcə Qazi Bührə-nəddin «Divan»-ının nəşrinə diqqət yetirmək kifayətdir. Qazi Bührə-nəddinin qələmindən çıxanları oxuyub, şairin poetik fikir-lərini dərk etməyin, başa düşməyin özü indiki nəsil üçün böyük problemdir. Siz isə bəşəri ədəbiyyatın kamil nümunəsi olan Qa-zi Bührə-nəddin poeziyasını, M.Erginin nəşrindən faydalan-maqla, foto-faksimilə əsasında çox ağır və çətin bir iş kimi nə-zərdən keçirmiş, ilk dəfə şairin divanını tam şəkildə hazırlayıb çap etdirmisiniz. Ədəbiyyatşünaslıq qiyməti bir yana, bu divan dilçilik tədqiqatı, dilimizin tarixini öyrənmək baxımından nə qədər fayda verir!

Və ya Məsihi yaradıcılığına diqqət yetirək. Məsihi Füzü-lidən sonrakı dövrün ən görkəmli poeziya ustasıdır. Məsihinin «Vərqa və Gülşə» poemasının elm aləminə məlum olan yeganə London nüsxəsindən fərqli olaraq, Siz Tehran Universitetinin Mərkəzi Kitabxanasından poemanın yeni bir nüsxəsini tapmışsınız. Bu nüsxə London nüsxəsindən

daha qədim olub, poema-nın tamamlan-dığı dövrdən (162829) 4 il sonra (1632-1633) üzü köçürülmüş nüsxədir və araş-dırmalar nəticəsində bu qənaətə gəlmişsiniz ki, bu nüsxə London nüsxəsindən daha bitkin, daha kamildir. Bu nüsxədə nəsr və şeirlə yazılmış müqəddəmə də var. Bu tapıntının nə qədər faydalı olduğunu yalnız bilənlər bi-lər.

Bu yaxınlarda Siz Məsihinin «Divan»-ını (2012) çap etmişsiniz. Bu «Divan»-ı da İran İslam Respublikasında Azərbaycanın səlahiyyətli səfiri olduğunuz vaxt tapmışsınız. Azərbaycan di-lində əlyaz-malar məhv edilərkən, bu «Divan» təsadüfən fars əl-yazmaları içərisinə düşüb qalmış, qacarlar soyundan olan Əkbər Məsudun şəxsi kitabxanasına düşmüş, sonralar İsfahan kitabxa-nasına verilmiş-dir. Siz son dərəcə xoş bir təsadüf kimi (bu, təsadüf deyil, əslində, zərurətdir) «Divan»-ın yeganə nüsxəsini tapıb, əski əlifba ilə çap edərək güneyli ziyalılara bəxş etmişsiniz. Bu yaxınlarda isə «Divan»-ı bizim əlifba ilə çap edərək Azərbaycan oxucularına təqdim etdiniz.

Bu faktlardan çıxış edərək, burada bir cəhəti də xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Fars dilini gözəl bilməklə, öz zəhmət və istedadınız sayəsində, Siz İranda elçilik etdiyiniz az müddət ər-zində çox böyük iş görmüşünüz və daha çox iş görə bilərdiniz. Lakin Azərbaycan xalqı, görünür, daxili xəyanətkar insanlarla bircə doğulub. Elə o dövrdə Sizin gördüyünüz xeyirxah işlərə, fəaliyyətinizə nankor münasibət bəsləyən bir sıra həmkarlarınız var idi ki, onların haqqında mən Pedaqoji Universitetdə dekan işlədiyim dövrdə Sizin mənə nə qədər yanıqlı-yanıqlı, ürək ağ-rısı ilə dedikləriniz heç yadımdan çıxmır. Bu cür xəyanətin ta-rixi çox qədimdir.

«Dastani-Əhməd Hərami»-nin çapı. XIII əsrin bu yığcam, lakin çox zəngin dil xüsusiyyətlərinə malik olan bu əsərini bəl-kə də mən dilimizin tarixi ilə bağlı araşdırmalar zamanı 20 dəfə oxumuşam. Dil tarixi ilə maraqlanan hər kəs bu əsərə bu qədər diqqətlidir. Təkcə dilçilik baxımından deyil, elə ədəbiy-yatşünaslıq baxımından da bu əsər qiymətli material verir. Əsər-də qəzəl üslubunda qurulmuş «Yalvarış» şəri gözəl Azərbaycan şeridir və qəzəl for-

masının alınma deyil, türkilər şəklinə qədim milli tarixi olduğunu göstərir. Bunu Suli Fəqihin «Yusif və Züleyxa» poemadakı «türki»lər adı ilə verilmiş şeirlər də təsdiq edir.

Bunlardan əlavə, Siz Məhəmməd Füzulinin «Hədiqət üs-süəda» əsərini, «Şəhriyar» dastanını, Nəsimi, Əmani və başqa şairlərimizin əsərlərini də tərtib və nəşr etdirmisiniz.



Orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli tədqiqat-çısıdır. XVII əsr Azərbaycan şerinin görkəmli nümayəndəsi Məsihinin həyat və yaradıcılığına dair monoqrafiyanın, XVII- XVIII əsrlər Azərbaycan şerinə dair qiymətli tədqiqatların, say-sız məqalələrin müəllifisiniz. Siz öz təşkilatçılıq fəaliyyətiniz ilə də elmimizin inkişafına böyük kömək etmişsiniz. Uzun müddət Azərbaycan Təhsil Nazirliyində «Ədəbiyyatşünaslıq» bölməsinin rəhbəri olmuş, orta və ali məktəblər üçün dərslik, dərs vəsaiti və proqramlar hazırlanmasında bilavasitə iştirak etmişiniz.

Böyük həyat yolu keçmişsiniz. Gənc nəslin təhsil və tərbi-yəsində xüsusi əməyiniz var. Neçə nəsil Sizin ali məktəblər üçün dərsliyinizdən, bilavasitə mühazirələrinizdən öyrənib. Bir alim ki-

mi, bir rəhbər kimi, bir opponent kimi elmi kadrın ye-tişməsində əməyinizi heç vaxt əsirgəməmişsiniz. Daim öz mən-liyinizi, öz şəxsiyyətinizi qorumuş, həqiqəti deməyi bacarmış, başı uca gəzmisiniz. Sizi mən öz sahənizdə bir ustad alim kimi tanıyıram.

Yaşınınızın bir qədər artmasına baxmayaraq, daim qələ-minizin arxasındasınız. Yenicə çapdan çıxmış, mənə bu yaxınlarda verdiyiniz «Divan ədəbiyyatı sözlüyü» adlı lüğət böyük zəhmətin nəticəsi olub, bizim keçmişimizi, keçmiş mədəniyyə-timizi, klassik Azərbaycan və Şərq ədəbiyyatını öyrənmək üçün bir açardır.

Təəssüf doğuran bir cəhət də budur ki, klassik ədəbiyya-tımızın toplanması, tədqiqi və nəşri sahəsində fədakarlıq göstərən, can yandıran Sizin kimi alimlərin davamçıları gözə dəymir. Sonra nə olacaq, bilinmir.

Siz Azərbaycan Respublikasının İran İslam Respublika-sında fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri olmuş, ölkəmizi Beynəlxalq İqtisadi təşkilatda (EKO) təmsil etmişsiniz. Əslində, Şərq ölkələrinə öz işindən əlavə, Azərbaycan mədəniyyəti-ni, Azər-baycan ədəbiyyatını sevən, üzə çıxarmağa çalışan, onun qədim nümunələrini çəkib ölkəyə gətirən Sizin kimi alimlər göndəril-məlidir.

Əziz Əlyar müəllim! Siz Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvüsünüz. Lakin olsa da, olmasa da, istedad və zəhmə-tinizə görə daha yüksək mükafatlara, yüksək orden və medallara layiqsiniz.

Vətənə məhəbbət, zəhmətə dözümləndə insan işıqlı əməlləri ilə fərqlənir. Gördüyünüz işlər ədəbiyyat və mədəniy-yət aləmində çiray kimi işıq saçır.

İşığın heç vaxt əskilməsin! Gözlərin nurlu, canın sağ, qə-ləmin iti olsun! Eləməli olduqlarını eləmişən. Daha artıq eləmə-yə qadirsən.

P.S. Məqalə Əlyar müəllimin 80 illiyi günlərində, özünə müraciətlə yazılmışdır. Özü oxumuş, bəzi qeydlər etmişdi. Lakin təəssüf ki, vaxtında çap etdirə bilmədik.. İndi vəfatının (04.01.2017) ikinci ilidir. Qəbri nurla dolsun.

12.09.2016